

ANNA FORNALCZYK és ALEKSANDRA BEILA-WOLOŃCIEJ írásukban a tündérmesék és a gyerekirodalom antroponimáiban megjelenő univerzális értékítéletet vizsgálják, mely a kollektív tudatban gyökerezik, és alapvetően kategorizáción alapul (193–202). A neveket a történetek hallgatójának, a befogadónak a szempontjából elemzik, és elsődlegesen az értékítéletet kevésbé közvetlen módon kifejező nevekre helyezték a hangsúlyt vizsgálatuk során. Ezeket a „jó” és a „rossz” kategóriájába sorolták be, követve a forrásként használt didaktikus műfajok világlátását is. Tanulmányukban a szerzők a konceptuális metafora és a különböző funkcióval rendelkező nyelvi maszkok segítségével megjelenített értékítéletet vizsgálják, arra keresve a választ, hogy miként képes értékelni a név a karaktert, akár a humor, akár az irónia, akár a szándékos megtévesztés módszerével is.

8. A kötetet a tanulmányok tárgymutatója zárja (203–204). A tanulmányok mind témájukat, mind kutatómódszertanukat tekintve igen változatosak, ám összeköti őket a tudományos alaposság. Éppen emiatt képes a kötet jól reprezentálni azon európai kutatásokat, amelyek a névtan egy jelenleg kibontakozóban lévő szemléletmódjához kötődnek, és egyben bővíteni a modern funkcionális kognitív nyelvészetnek a tulajdonneveket érintő ismereteit.

HAUBER KITTI

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3616-7983>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcészettudományi Kar

Critical Toponymies. The Contested Politics of Place Naming [Kritikai helynévkutatások. A helynévadás vitatott politikája]

Szerkesztő: LAWRENCE D. BERG – JANI VUOLTEENAHO. Re-materialising Cultural Geography. 2. kiadás. Routledge, London – New York, 2016. 291 lap

1. Az itt ismertetett angol nyelvű tanulmánykötet az Ashgate kiadó kiadványaként jelent meg eredetileg 2009-ben, majd 2016-ban újabb, változatlan kiadásban a Routledge kiadónál. A sorozat olyan kiadványokat tartalmaz, melyek a kulturális földrajz interdiszciplináris tudományágát lendítik előre. A jelen kötet a kritikai helynévtan irányából közelíti meg a diszciplína fontos kérdéseit.

A könyv elején a tartalomjegyzék és az ábrák jegyzéke áll, ezek után a szerzők bemutatása, majd a köszönetnyilvánítás következik. A kötetnek nincs külön bevezetése, a tanulmányokhoz pedig nem tartoznak absztraktok. Ennek oka, hogy a köszönetnyilvánítást követő első fejezet, melyet JANI VUOLTEENAHO és LAWRENCE D. BERG írt, funkcióját tekintve a kötet bevezetése (1–18). Először egy tudománytörténeti áttekintést nyújtanak, kitérve a helynévtan korábbi ateoretikusságára, majd szükségszerű paradigmaváltására, interdiszciplinaritására, a kritikai szemlélet megjelenésére. Ezt követően rövid tartalmi összefoglalóit adják tanulmányukban a kiadványba válogatott írásoknak.

2. A kötetben tizenkét további tanulmány található. Ezek egy része korábban máshol megjelent, e könyvben azonban javított, kiegészített változatként szerepel, de olvashatunk először itt közreadott tanulmányokat is.

Ezek közül az első közlemény LAWRENCE D. BERG és ROBIN A. KEARNS írása, melyben az új-zélandi helynévadás kulturális, nemi, társadalmi vonatkozásait vizsgálják (19–51). A maori és pakeha (európai származású) új-zélandiak etnikai, ideológiai, nemzetiségi konfliktusát egy magas komplexitású diskurzusként értelmezik, amelyben megjelenik többek között a társadalmi rétegződés és a nem kérdése is. Az összetett kérdéskör helynévadási és névváltoztatási vonatkozásait az Új-zélandi Földrajzi Bizottsághoz benyújtott helynévváltoztatási javaslatok alapján vizsgálják.

MAOZ AZARYAHU kutatása az utcanevekre mint a történelmi megemlékezések eszközére irányul (53–70). A jelenséget földrajzilag, politikailag, történelmileg egyaránt változatos példákkal szemlélteti. A tanulmány első fele az utcanévadás és -változtatás megemlékező funkcióját helyezi előtérbe a politikai jelentőség szempontjából, míg a második fele az utcanevek jelzésértékének különböző aspektusaira fókuszál.

BRENDA S. A. YEOH tanulmánya Szingapúr közterületneveit vizsgálja a nemzeti identitás konstruálásának eszközeiként (71–84). Szingapúr utcanevei változatos ideológiák, történelmi események lenyomatát hordozzák (multikulturalizmus, nacionalizmus, gyarmatosítás). A szerző ezt a vegyes névanyagot komplex társadalompolitikai kontextusban elemzi.

A következő fejezetben GARTH ANDREW MYERS a helynévadás helyi identitáspolitikai vonatkozásait tárgyalja a zanzibári főváros Ng'ambo városrészének névanyagán keresztül (85–100). A városrész alacsony szocioökonómiai státusza a helynévadásban is megjelenik a hatalmi viszonyok reprezentációjaként. A tanulmány első része a helynévkutatás és a hatalmi viszonyok elemzésének kapcsolatát taglalja, majd Zanzibár helyzetének ismertetése után a gyarmati és posztkoloniális helynévadás dinamikus, kontextuális jelenségét ismerteti a földrajzi kutatások tükrében.

DOUGLAS HERMAN a Hawaii-szigeteki helynévadásnak a gyarmatosítással összefüggő vonatkozásait elemzi (101–135). Az amerikai hegemonia a helyi diskurzust a kapitalizmus révén befolyásolta a saját érdekei szerint, s ezt a helynevek is tükrözik. A szerző a komplex jelenség vizsgálatához a posztkolonializmus és a pszichoanalízis eszköztárát használja.

A hetedik fejezetben CATHERINE NASH az ír helynevek szerepét vizsgálja Írország és Észak-Írország kulturális örökségének részeként (137–152). A 19. századi széles körű angolosítás a helyneveket is nagyban befolyásolta, mely folyamat az identitás és hovatartozás kérdéseit is érintette. Az ír kulturális örökség jelentőségének felerősödése azonban a gyarmatosítás előtti helynevek visszatérését is magával vonta, melynek implikációit a szerző a posztkolonializmus keretében elemzi.

ROBIN A. KEARNS és LAWRENCE D. BERG a kötet második fejezetében ismertetett kutatásukhoz kapcsolódóan ismét Új-Zéland helyneveit vizsgálják, azonban itt azok kiejtésére fókuszálnak (153–177). A szerzők szerint a helynévkutatásban a kiejtés mint vizsgálati aspektus korábban kevésbé volt hangsúlyos. A maori helynevek médiában előforduló kiejtésének elemzését összevonták a konzervatív pakeha kritikákkal, melyek által kirajzolódik a helyi kettős kulturális diskurzus nyelvi, tágabban értelmezve pedig társadalmi ideológiarendszere.

DEREK H. ALDERMAN utcanevekkel foglalkozó tanulmánya AZARYAHUéhoz hasonlóan szintén a történelmi megemlékezést mint névadási funkciót helyezi előtérbe (181–197).

Kutatásában egy amerikai, Georgia állambeli autópálya elnevezése körüli feszültségekre fókuszál. 1994-ben a helyi afroamerikai közösség egy autópálya átnevezését tűzte ki célul, hogy így mutathassák ki tiszteletüket Martin Luther King iránt. Bár az átnevezés nem történt meg, a szituáció elemzése rávilágít arra a problémára, miszerint a történelmileg jelentős vagy említésre méltó személyek és események megítélése igen kétes lehet, s ennek a névadásban fontos szerepe van.

REUBEN ROSE-REDWOOD tanulmányában a házszámok kiosztásának rendszereivel foglalkozik (199–225). Amerikai példákon keresztül a házszámok rendszerének történelmét mutatja be, kitérve a térbeli tájékozódásban való szerepükre, valamint a házszámadás társadalmilag berögződött folyamatára is.

JANI VUOLTEENAHO és TERHI AINIALA a nyelvitájkép-alkotást kutatják Helsinki példáján keresztül (227–251). A városi névtervezés tágabb ideológiai kontextusát figyelembe véve először az európai városok helynévadási tendenciáit veszik sorra, majd Helsinki Vuosaari városrészének névanyagát elemzik a névadási gyakorlatok, valamint a nyelvi tájkép alapján.

KAISA RAUTIO HELANDER témáját a norvégiai helynevek adják (253–266). A helyi diskurzusban az őshonos számik törekvései állnak szemben a norvég nemzeti tudattal, a helynévanyag vizsgálata pedig klasszikus példája a névadás általi elnyomásnak. A kötetben található kutatások többségével ellentétben itt a nyelvészeti aspektus is fontos szerepet kap.

A tanulmánykötet utolsó fejezetében DEREK H. ALDERMAN az internetes névadás egyik példáját mutatja be (267–283). A kötetben olvasható korábbi tanulmányához hasonlóan az elnevezés központjában itt is Martin Luther King áll, azonban itt jelentősen más kontextusban: a *martinlutherking.org* nevű weboldal félrevezető módon egy radikális, fehér felsőbbrendűséget hirdető csoporthoz tartozik. A tanulmány első megjelenésekor (2009) az internetes nevek kutatása még a névtan nagyon fiatal ága volt, az említett weboldal esettanulmánya új irányokat nyitott a kritikai névkutatásban.

Az utolsó közlemény után a kötetet szó- és névmutató zárja.

3. A könyvben közzétett kutatások földrajzilag igen változatosak. Több olyan területről hoznak példákat, amelyekkel ritkábban találkozhatunk, így pontosabb és átfogóbb képet kaphatunk a helynévadás mögött meghúzódó összetett folyamatokról. A főleg geográfusokból álló szerzőlista, melyen a fentiek mellett szerepelnek nyelvészek és társadalomtudósok is, a névkutatás interdiszciplinaritásának is jó példáját mutatja.

BALOGH ROLAND JÓZSEF

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1556-2690>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar